

THỰC TRẠNG CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN KHÓ KHĂN TÂM LÝ TRONG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC THÀNH PHỐ THANH HÓA

Dương Thị Thoan¹

TÓM TẮT

Bài viết đề cập đến các yếu tố cơ bản ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa. Việc đi sâu tìm hiểu các yếu tố này và ảnh hưởng của chúng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học giúp cho Nhà trường, các thầy cô giáo, cha mẹ và bản thân học sinh phát huy các yếu tố tích cực và hạn chế ảnh hưởng của các yếu tố tiêu cực đến hoạt động học tập của học sinh, góp phần xây dựng những giải pháp giảm thiểu những khó khăn tâm lý trong học tập của các em.

Từ khóa: *Khó khăn, khó khăn tâm lý, học sinh tiểu học.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Học sinh tiểu học bao gồm những trẻ em từ 6 đến 11,12 tuổi, đang học từ lớp 1 đến lớp 5 ở các trường tiểu học. Học sinh tiểu học là những thực thể hồn nhiên, ngây thơ và trong sáng, ở mỗi em tiềm tàng khả năng phát triển về trí tuệ, lao động, rèn luyện và hoạt động xã hội. Trẻ em ở lứa tuổi tiểu học chưa đủ ý thức, chưa đủ phẩm chất và năng lực như một công dân trong xã hội, mà các em luôn cần sự bảo trợ, giúp đỡ của người lớn, của gia đình, Nhà trường và xã hội.

Học sinh tiểu học có hoạt động chủ đạo là hoạt động học tập. Hoạt động này làm diễn ra sự biến đổi cơ bản trong tâm lý của các em, đặc biệt là sự phát triển của các quá trình nhận thức, các phẩm chất tâm lý như: tình cảm, ý chí, tính cách... Tuy nhiên, cũng chính hoạt động mới mẻ này đã gây cho các em không ít những khó khăn từ việc chưa thích ứng được với những yêu cầu của hoạt động cho đến những sức ép về thành tích, về điểm số từ cha mẹ, thầy cô... Nếu trong học tập, các em không nhận được sự quan tâm, thấu hiểu từ những người lớn, hậu quả sẽ ảnh hưởng rất lớn tới quá trình học tập nói riêng và đời sống tâm lý của các em nói chung. Trẻ trở nên khó tập trung trong học tập, khó tiếp thu kiến thức mới, học hành sa sút... mặc dù bản thân trẻ luôn có sự nỗ lực, cố gắng. Nặng hơn, trẻ có thể có những hành vi bộc phát, thiếu kiểm soát như bỏ học, phá rối, bỏ nhà, đánh nhau thậm chí tự sát hoặc trở nên loạn thần.

Để góp phần giảm thiểu những khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học, việc đi sâu nghiên cứu về “*Những yếu tố ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa*” là cần thiết, qua đó giúp phụ huynh và giáo viên cần tìm ra những giải pháp tốt nhất cho sự phát triển toàn diện của các em.

¹ Khoa Tâm lý Giáo dục, Trường Đại học Hồng Đức; Email: duongthithoan@hdu.edu.vn

2. KHÁI NIỆM CÔNG CỤ, KHÁCH THỂ VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm công cụ

Có nhiều cách tiếp cận về khó khăn tâm lý và khó khăn tâm lý trong học tập. Trong bài viết chúng tôi nghiên cứu ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học xuất phát từ khái niệm: *Khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học là sự suy giảm, hạn chế hay thiếu hụt những phẩm chất tâm lý của cá nhân đối với việc học tập, gây cản trở cho hoạt động học tập, khiến cho hoạt động này kém hiệu quả.*

Khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học được biểu hiện trên cả ba mặt trong đời sống tâm lý của con người gồm nhận thức, thái độ, hành vi, đồng thời biểu hiện ở tất cả các giai đoạn của hoạt động học tập: Giai đoạn chuẩn bị bài, giai đoạn tiếp thu bài mới, giai đoạn làm bài tập vận dụng và giai đoạn kiểm tra, đánh giá kết quả học tập. Có nhiều yếu tố gây ra khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa:

Từ phía gia đình: Sự kỳ vọng cao của bố mẹ về kết quả học tập; thiếu sự thấu hiểu, cảm thông, đồng viên từ gia đình; phương pháp giáo dục của gia đình; sự khó khăn về kinh tế gia đình.

Từ phía nhà trường: Quy tắc và quy định của nhà trường, bài tập về nhà và làm thêm nhiều; thiếu sự quan tâm của giáo viên; cách dạy của giáo viên; cơ sở vật chất nhà trường hạn chế; bị bạn bè bắt nạt, không có bạn chơi chung.

Từ phía bản thân học sinh: Thay đổi về mặt tâm sinh lý; tự đặt kỳ vọng cao; gặp khó khăn trong học tập; thiếu động lực, thiếu hứng thú học tập...

2.2. Khách thể và phương pháp nghiên cứu

Mẫu nghiên cứu gồm: 325 học sinh lớp 4, lớp 5 của các trường tiểu học: Ba Đình, Điện Biên 1, Nguyễn Văn Trỗi thành phố Thanh Hóa trong năm học 2020 - 2021.

Để tìm hiểu thực trạng các yếu tố gây ra khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học, các phương pháp nghiên cứu sau đây đã được sử dụng: Phỏng vấn, quan sát, điều tra viết, nghiên cứu sản phẩm hoạt động...

Điểm trung bình trong bài viết này được tính theo thang 4 mức độ: Thường xuyên: 4 điểm; Đôi khi: 3 điểm; Hiếm khi: 2; Không bao giờ: 1 điểm.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

3.1. Đánh giá chung mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học

Để khảo sát đánh giá thực trạng mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học, chúng tôi tiến hành điều tra trên 325 học sinh lớp 4, lớp 5 của các trường tiểu học tại thành phố Thanh Hóa, kết quả được thống kê trong bảng 1.

Bảng 1. Đánh giá chung mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học

STT	Các yếu tố	ĐTB	TB
1	Các yếu tố từ phía gia đình	2,22	3
2	Các yếu tố từ phía nhà trường	2,35	1
3	Các yếu tố từ bản thân học sinh	2,33	2
Chung		ĐTB = 2,30	

Theo kết quả bảng 1, chúng tôi nhận thấy:

Học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa tự đánh giá mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía gia đình, Nhà trường và bản thân đến khó khăn tâm lý trong học tập của bản thân ở mức độ hiếm khi, nghĩa là đạt ở mức độ 2 của cấp độ đánh giá (với ĐTB = 2,30). Điều này chứng tỏ, khi thực hiện hoạt động học tập, học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa thường xuyên được cha mẹ và thầy cô quan tâm, vì vậy các em hiếm khi gặp các khó khăn trong học tập do sức ép từ cha mẹ, thầy cô hay chính bản thân các em.

Trong ba nhóm yếu tố gây ra khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa, Nhà trường là yếu tố gây ra khó khăn tâm lý trong học tập với các em thường xuyên nhất (ĐTB = 2,35; xếp TB1), tiếp là bản thân học sinh (ĐTB = 2,33; xếp TB 2) và gia đình là nhóm ảnh hưởng thứ ba (ĐTB = 2,22; xếp TB 3).

Tìm hiểu nguyên nhân khiến cho các yếu tố từ phía Nhà trường gây khó khăn tâm lý nhiều nhất đối với hoạt động học tập của học sinh tiểu học, chúng tôi trò chuyện với em L.T.L, học sinh lớp 4, được em cho biết: “Con thích đến trường vì đến trường được cô dạy bài mới, được chơi với bạn, được tham gia các hoạt động rất vui cùng với các bạn, nhưng con cũng không thích đến trường vì không được tự do, thoải mái như ở nhà, khi nào cũng phải chú ý làm theo yêu cầu của cô, nếu không làm được sẽ bị cô giáo phê bình, bị cô phạt”. Như vậy, việc chưa hình thành được nề nếp học tập, chưa thích ứng với các yêu cầu của thầy, cô giáo, chưa thích ứng với nội quy lớp, quy định của Nhà trường là rào cản lớn khiến cho học sinh cảm thấy chưa thoải mái trong học tập ở trường.

Vì vậy, để giảm thiểu những khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh, các thầy cô cần phải tạo ra một không khí vui vẻ ở lớp học. Bên cạnh đó, việc yêu cầu các em phải thực hiện các yêu cầu của thầy cô, thực hiện các nội quy, quy định của lớp học, của Nhà trường cũng phải thật nhẹ nhàng, tế nhị, để các em tự mình điều chỉnh, hoàn thiện bản thân, tránh gây áp lực sẽ làm cho các em giảm hứng thú với hoạt động học tập nói riêng và trường học nói chung.

3.2. Thực trạng mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía gia đình đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học

Bảng 2. Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía gia đình đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa

TT	Các yếu tố	Mức độ khó khăn								ĐTB	TB
		Không bao giờ		Hiếm khi		Thỉnh thoảng		Thường xuyên			
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%		
1	Bố mẹ kỳ vọng cao về kết quả học tập	35	10,8	37	11,4	46	14,2	207	63,7	3,30	1
2	Mất người thân, bố mẹ ly hôn	154	47,4	59	18,2	41	12,6	71	21,8	2,09	6
3	Bị so sánh kết quả học tập với anh chị	117	36,0	65	20,0	85	26,2	58	17,8	2,26	2

4	Không có được sự hướng dẫn và động viên từ phía gia đình	160	49,2	65	20,0	62	19,1	38	11,7	1,93	7
5	Không có không gian học ở nhà	204	62,8	45	13,8	45	13,8	31	9,5	1,70	8
6	Gia đình khó khăn về kinh tế	138	42,5	76	23,4	47	14,5	64	19,7	2,11	5
7	Bố mẹ thiếu sự thông cảm, sự thấu hiểu con cái	133	40,9	60	18,5	70	21,5	62	19,1	2,19	3
8	Bố mẹ ép học	136	41,8	66	20,3	56	17,2	67	20,6	2,17	4
Chung										ĐTB = 2,22	

Ghi chú: Điểm thấp nhất $t = 1$, điểm cao nhất = 4, điểm càng cao thể hiện mức độ ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa càng cao

Bảng 2 cho thấy:

Các yếu tố từ phía gia đình có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa (với ĐTB của các yếu tố = 2,22 - mức độ 2 trong thang đánh giá). Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía gia đình đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa không giống nhau mà xếp thành thứ bậc, trong đó:

Ảnh hưởng nhiều nhất là yếu tố: *Bố mẹ kỳ vọng cao về kết quả học tập* (ĐTB= 3,30; xếp TB1; mức độ ảnh hưởng *thường xuyên*). Như vậy, sự kỳ vọng cao về kết quả học tập, về điểm số của con cái là yếu tố ảnh hưởng nhiều nhất, thường xuyên đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học. Bố mẹ luôn mong muốn con mình giỏi hơn các bạn cùng lớp, giỏi hơn con hàng xóm, con đồng nghiệp, và họ coi điểm số, kết quả học tập của con cái như là một tiêu chí thể hiện sự thành công của bản thân trong việc nuôi dạy con cái. Với quan niệm như vậy, nhiều bậc cha mẹ ép con phải học nhiều, quên cả các nhu cầu giải trí của con cái mình. Nhận định về vấn đề này, cô Nguyễn Thị L - chuyên gia giáo dục cho biết: *“Một thực tế đang diễn ra nhất là ở các thành phố lớn là các con thường bị cha mẹ ép học tập, bị định hướng nghề nghiệp không theo ước mơ của chúng mà theo ước mơ của bố mẹ. Một điều rất vô lý là những gì bố mẹ chưa thực hiện được thời trẻ, bố mẹ lại áp đặt và bắt các con thực hiện thay mình mà quên rằng đứa trẻ có quyền được sống với ước mơ của bản thân chúng. Và điều tất yếu dĩ nhiên là khi chịu áp lực học tập đến từ phía bố mẹ, Nhà trường trong một thời gian dài, nhiều học sinh đã bị trầm cảm, thậm chí tìm đến cái chết là điều có thể lý giải được. Đó chính là chết trong kỳ vọng của bố mẹ.”* [7].

Tiếp theo là ảnh hưởng của yếu tố *Bị so sánh kết quả học tập với anh chị* (với ĐTB = 2,26; xếp TB2). Nhiều bố mẹ so sánh con mình với con người khác hay anh chị em của bé, cho rằng đây là phương pháp hiệu quả giúp con tiến bộ hơn. Mục đích so sánh con với những đứa trẻ khác là để kích thích tinh thần cạnh tranh ở trẻ, thúc đẩy bé vượt qua giới hạn của bản thân để đạt được nhiều thành công hơn nữa. Thế nhưng hành động này thường sẽ mang đến kết quả ngược lại. Bởi vì, mỗi trẻ là một thực thể riêng biệt, không giống nhau hoàn toàn với những người xung quanh, kể cả với anh, chị, em của trẻ. Mỗi trẻ có tài năng, sở thích và khả năng phát

triển ở mức độ khác biệt. Việc cha mẹ thường so sánh có thể phá vỡ sự tự tin và làm mờ nhạt đi năng lực riêng của con mình, vô tình tạo ra các tác động tiêu cực đến con. Những ảnh hưởng rõ ràng đó là: Trẻ sẽ cảm thấy gánh nặng tâm lý khi liên tục bị so sánh; làm giảm lòng tự trọng của trẻ, trẻ sẽ bắt đầu tin rằng những người khác đều giỏi hơn mình và bản thân không có năng lực, làm trẻ thấy xấu hổ khi giao tiếp hoặc sẽ tạo ra thái độ bất cần, con sẽ luôn giữ thái độ tiêu cực chống đối lại bố mẹ khi bị đưa ra so sánh. Từ đó, trẻ sẽ tạo khoảng cách với gia đình, cảm thấy cô đơn, lạc lõng. Nếu kéo dài tình trạng này, cảm xúc tiêu cực có thể ảnh hưởng không tốt đến sự phát triển tính cách của con cái về sau. Ngoài ra sự so sánh này còn gây ra sự đố kỵ giữa anh chị em hơn nữa, vô tình trẻ nghĩ mình không được yêu thương như các anh chị em của mình. Tất cả những ảnh hưởng này sẽ ảnh hưởng tiêu cực đến sự phát triển tâm lý của con trẻ, vì vậy cha mẹ tuyệt đối tránh đề cập đến điều này trong nuôi dạy con cái.

Liên quan chặt chẽ với việc trẻ thường bị so sánh kết quả học tập với anh chị, là việc trẻ không nhận được nhiều sự thông cảm thấu hiểu từ bố mẹ. Do đó, yếu tố *Bố mẹ thiếu sự thông cảm, thấu hiểu con cái* cũng ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa (với ĐTB = 2,19; xếp TB3). Sở dĩ như vậy, vì ngày nay sự phát triển mạnh mẽ của xã hội, với những yêu cầu cao trong công việc, làm các bậc cha mẹ phải bận rộn bươn chải, đầu tắt mặt tối để lao động, kiếm tiền, họ không có nhiều thời gian giành cho con cái. Bên cạnh đó, khoảng cách thế hệ khiến hai bên khó đồng điệu trong quan điểm, sở thích và tính cách. Ngoài ra với những bố mẹ thành đạt có địa vị xã hội thì sự đạo mạo, chính chu, phương trường của họ khiến các con e ngại, thiếu tự tin và thiếu sự gần gũi dẫn đến né tránh việc trò chuyện... Chính vì vậy, việc chưa nhận được nhiều sự quan tâm, thấu hiểu từ bố mẹ cũng là yếu tố gây khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa. Để khắc phục khó khăn này trong con trẻ, bố mẹ cần giành nhiều sự quan tâm hơn cho con cái, lắng nghe con nhiều hơn và bản thân trẻ cũng cần mạnh dạn chủ động quan tâm và chia sẻ với bố mẹ theo cách của mình.

Yếu tố về phía gia đình ảnh hưởng ít nhất đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học là: *Không có thời gian học ở nhà* (xếp TB8; mức độ không bao giờ). Với ĐTB = 1,70 số liệu này cho thấy, học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa không gặp khó khăn về do thiếu thời gian học tập ở nhà. Bởi lẽ, đa phần các bậc cha mẹ đều nhận thức rõ vai trò của việc học của con cái nên luôn tạo điều kiện tốt nhất về thời gian học cho con, không bắt các con làm việc nhà khi đang bận học, hơn thế nữa, kiến thức ở bậc tiểu học còn khá cụ thể, đơn giản nên đa số các con có thể hoàn thành bài tập ở nhà trong thời gian ít hơn so với các bậc học cao hơn, ngoài ra, học sinh tiểu học ngoài việc học ở trường thì số lượng các em đi học thêm rất ít, điều này cũng khiến cho các em có nhiều thời gian học ở nhà và yếu tố này không ảnh hưởng nhiều đến khó khăn tâm lý trong học tập của các em

Như vậy, theo đánh giá của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa, các yếu tố từ phía gia đình có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là yếu tố: *Bố mẹ kỳ vọng cao về kết quả học tập, bị so sánh kết quả học tập với anh chị* và *Bố mẹ thiếu sự thông cảm, sự thấu hiểu con cái*. Còn yếu tố *Không có không gian học ở nhà* ảnh hưởng rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em.

3.3. Thực trạng mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía Nhà trường đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học

Bảng 3. Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía Nhà trường đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa

TT	Các yếu tố	Mức độ áp lực								ĐTB	TB
		Không bao giờ		Hiếm khi		Thỉnh thoảng		Thường xuyên			
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%		
1	Kiến thức môn học khó	109	33,5	56	17,2	83	25,5	77	23,7	2,39	4
2	Quy tắc và quy định của nhà trường	72	22,2	53	16,3	88	27,1	112	34,5	2,74	2
3	Thiếu sự quan tâm của giáo viên	153	47,1	85	26,2	49	15,1	38	11,7	1,91	7
4	Nhiều bài tập về nhà và bài tập làm thêm	75	23,1	73	22,5	97	29,8	80	24,6	2,56	3
5	Chưa thích ứng với cách dạy của giáo viên	48	14,8	38	11,7	63	19,4	176	54,2	3,13	1
6	Bị bạn bè chế giễu, bắt nạt, tẩy chay	164	50,5	64	19,7	50	15,4	47	11,5	1,94	6
7	Mâu thuẫn với bạn bè	166	51,1	71	21,8	50	15,4	38	11,7	1,88	8
8	Không có bạn học chung	117	36,0	77	23,7	65	20,0	66	20,3	2,25	5
Chung										ĐTB = 2,35	

Ghi chú: Điểm thấp nhất = 1, điểm cao nhất = 4, điểm càng cao thể hiện mức độ ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa càng cao

Số liệu bảng 3 cho thấy: Các yếu tố từ phía Nhà trường có ảnh hưởng khá nhiều đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa (với ĐTB = 2,35 - mức độ 3 trong thang đánh giá). Điều này có nghĩa là trong hoạt động học tập, đôi khi học sinh sẽ gặp những khó khăn đến từ chính Nhà trường như: những nội quy, quy định quá chặt chẽ của lớp, trường, phương pháp dạy học chưa hiệu quả của thầy cô, mức độ quan tâm của thầy cô chưa đầy đủ, mâu thuẫn trong quan hệ bạn bè... và những khó khăn này sẽ làm giảm sút kết quả học tập của học sinh.

Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ phía Nhà trường đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa cũng không đồng đều mà xếp thành thứ bậc, trong đó:

Ảnh hưởng nhiều nhất là yếu tố: *Chưa thích ứng với cách dạy của giáo viên* (ĐTB = 3,13; xếp TB1; mức độ 3). Số liệu này cho thấy trong hoạt động học tập, học sinh tiểu học gặp khó khăn tâm lý do chưa làm quen được với phương pháp dạy của giáo viên, chưa đáp ứng đầy đủ các yêu cầu của hoạt động học tập và chưa thực hiện tốt các yêu cầu thầy cô đưa ra.

Thực tế cho thấy, cùng với sự phát triển của đất nước, trong những năm qua giáo dục có nhiều đổi mới về phương pháp cũng như kỹ thuật dạy học. Quá trình dạy học ở cấp Tiểu học từ trước lấy hoạt động của người thầy là trung tâm nay chuyển đổi mới phương pháp

dạy học theo nguyên tắc lấy học sinh làm trung tâm, học tập mang tính tương tác và phù hợp với từng cá nhân học sinh; chuyên việc truyền thụ của giáo viên thành việc hướng dẫn học sinh tự học. Nhiều học sinh vì chưa thích ứng kịp với sự thay đổi môi trường học tập, chưa thích ứng với phương pháp dạy của thầy cô nên nảy sinh những khó khăn tâm lý, như: không thích đi học, thậm chí chán học, sợ học.

Qua quan sát học sinh học tập, chúng tôi nhận thấy: Một số học sinh có biểu hiện lè mề, trì hoãn nhằm cố ý đi học muộn; nói chuyện riêng khi giáo viên đang giảng bài; học không đồng đều các môn; quên làm bài tập cô giáo yêu cầu; không tự giác học (chỉ học khi nào người lớn nhắc nhở); giấu bố mẹ những điểm số thấp hoặc hành vi vi phạm nội quy của mình ở trường, lớp...

Trao đổi với em L.Th.M về lý do tại sao em không làm bài tập khi cô giáo yêu cầu, mà lại ngồi vẽ bậy, em cho biết: *“Vì cô giáo giảng nhanh quá, con chưa kịp hiểu bài nên con không làm được bài tập”*. Em còn nói thêm: *“Nếu con cố gắng làm khi không hiểu bài thì cũng sẽ bị điểm kém thôi, mà như vậy về nhà còn bị mẹ đánh cho nữa! Vì vậy con không làm bài có lẽ tốt hơn”*.

Yếu tố tiếp theo thuộc về Nhà trường có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa là *Quy tắc và quy định của Nhà trường* (với ĐTB = 2,74; xếp TB2). Trong thực tế, việc hình thành, thiết lập các nội quy, nề nếp trong lớp học, trong Nhà trường có vai trò rất quan trọng đối với sự phát triển của học sinh, là điều kiện cần thiết để giáo dục, nuôi dưỡng và đảm bảo sự phát triển lành mạnh, an toàn cho trẻ, giúp trẻ có nề nếp kỷ luật tốt trong học tập và rèn luyện, sống có trách nhiệm. Là cơ sở giúp trẻ hiểu hành vi nào là phù hợp, những hành vi nào không phù hợp và đâu là giới hạn không được vượt qua. Tuy nhiên, đối với lứa tuổi học sinh tiểu học, lứa tuổi mà các em vẫn còn những dư âm của tính tự do trong tính cách từ hoạt động vui chơi ở tuổi mẫu giáo mang lại, thì việc phải tuân thủ các quy tắc, quy định của Nhà trường là một điều không dễ dàng. Bên cạnh đó, một số giáo viên còn quá nôn nóng lo cho việc truyền đạt kiến thức mà coi nhẹ việc rèn nề nếp học tập cho học sinh là những nguyên nhân cơ bản khiến cho học sinh tiểu học khó thích ứng với các quy tắc, quy định của Nhà trường.

Để hình thành nề nếp, ý thức học tập cho học sinh tiểu học là một việc làm không đơn giản. Muốn các em có nề nếp trong học tập cũng như trong sinh hoạt, biết ngăn nắp, gọn gàng, khoa học trong từng hoạt động thì người giáo viên phải uốn nắn, rèn giũa cho các em ngay từ khi đầu năm học. Nếu ngay từ đầu năm được rèn nề nếp trong học tập một cách nghiêm túc và có hiệu quả sẽ tạo bước đi vững chắc cho các em trong việc học tập.

Yếu tố từ phía Nhà trường ít ảnh hưởng nhất đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học là: *Mâu thuẫn với bạn bè* (với ĐTB = 1,88; xếp TB8). Quan hệ bạn bè của học sinh tiểu học được thiết lập tương đối khác với giai đoạn tuổi mầm non vì đây là giao tiếp của học sinh trong Nhà trường. Trong quan hệ với bạn bè của học sinh tiểu học rất trong sáng, thân thiết, những bạn thích chơi với nhau thì đã biết nhường nhịn, đoàn kết. Tuy nhiên do tính xúc cảm cao nên ở lứa tuổi này học sinh rất dễ giận nhau và cũng dễ làm lành, khi được giáo viên giải thích, hướng dẫn thì mối quan hệ nhanh chóng trở về bình thường. Có thể nói, tình bạn của lứa tuổi này khá đoàn kết, thân thiết và hỗ trợ lẫn nhau, ít có sự mâu thuẫn, vì vậy yếu tố mâu thuẫn với tình bạn không phải là nguyên nhân gây khó khăn tâm lý cho học sinh tiểu học trong hoạt động học tập.

Tuy nhiên, ở lứa tuổi này, nếu giáo viên không để ý, giám sát thường xuyên và can thiệp kịp thời thì những mâu thuẫn nhỏ lại có thể trở thành mầm mống của bất nạt học đường. Dù quan hệ bạn bè của học sinh tiểu học chưa có nhiều điểm mới và phức tạp như các giai đoạn tuổi sau, nhưng vẫn tiềm ẩn nhiều khó khăn.

Tiếp theo là yếu tố: *Thiếu sự quan tâm của giáo viên* (với ĐTB = 1,91; xếp TB7). Số liệu này cho thấy, trong quá trình học, đa số học sinh tiểu học luôn nhận được sự quan tâm của giáo viên, các em luôn được thầy cô hướng dẫn, hỗ trợ và giám sát việc học bài mới, làm bài tập một cách hợp lý. Sở dĩ như vậy, bởi vì các thầy cô đều nhận thức rõ trách nhiệm của mình đối với sự tiến bộ, phát triển của học sinh. Mỗi quan hệ tích cực giữa giáo viên và học sinh mang lại nhiều lợi ích to lớn và lâu dài với cuộc sống của học sinh, cả về mặt học tập trong trường lớp và ngoài xã hội. Các em sẽ thể hiện tốt hơn trên lớp nếu trẻ cảm thấy được thầy cô ghi nhận, đánh giá cao và quan tâm.

Như vậy, theo đánh giá của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa, các yếu tố từ phía Nhà trường có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là các yếu tố: *Chưa thích ứng với cách dạy của giáo viên* và *Nội quy, quy định của Nhà trường*. Còn yếu tố *Thiếu sự quan tâm của giáo viên* và *Mâu thuẫn với bạn bè* ảnh hưởng rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em.

3.4. Thực trạng mức độ ảnh hưởng của các yếu tố thuộc về bản thân học sinh đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học

Mỗi con người khi sinh ra và lớn lên sẽ có 3 yếu tố ảnh hưởng đến sự hình thành và phát triển tâm lý đó là: yếu tố di truyền bẩm sinh, yếu tố môi trường và yếu tố giáo dục - tự giáo dục. Chính vì thế, một đứa trẻ có gặp khó khăn tâm lý trong học tập hay không phụ thuộc rất nhiều vào chính bản thân các em trong quá trình học. Tìm hiểu thực trạng các yếu tố từ phía bản thân học sinh ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của các em, chúng tôi thu được mức độ ảnh hưởng của các yếu tố này như sau:

Bảng 4. Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố thuộc về bản thân đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa

TT	Các yếu tố	Mức độ áp lực								ĐTB	TB
		Không bao giờ		Hiếm khi		Thỉnh thoảng		Thường xuyên			
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%		
1		68	20,9	53	16,3	75	23,1	129	39,7	2,81	2
2	Cảm thấy bản thân thua kém	95	29,2	85	26,2	79	24,3	66	20,3	2,36	3
3	Tự đặt kỳ vọng cao ở bản thân	114	35,1	72	22,2	94	28,9	45	13,8	2,21	7
4	Lo lắng về điểm số hay kết quả bài thi	63	19,4	48	14,8	75	23,1	139	42,8	2,89	1
5	Sắp xếp thời gian học chưa hợp lý	109	33,5	74	22,8	71	21,8	71	21,8	2,32	4

6	Không được chia sẻ, động viên, khích lệ	149	45,8	51	15,7	67	20,6	58	17,8	2,10	8
7	Bản thân thiếu sự chủ động trong học tập	113	34,8	92	28,3	65	20,0	55	16,9	2,19	6
8	Gặp các khó khăn trong học tập	111	34,2	69	21,2	75	23,1	70	21,5	2,32	4
9	Không có hứng thú với môn học	183	56,3	64	19,7	48	14,8	30	9,2	1,77	9
Chung										ĐTB = 2,33	

Ghi chú: Điểm thấp nhất = 1, điểm cao nhất = 4, điểm càng cao thể hiện mức độ ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa càng cao

Bảng 4 cho thấy: Các yếu tố từ bản thân học sinh có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa (với ĐTB = 2,33 - mức *đôi khi*). Như vậy, trong hoạt động học tập, học sinh sẽ gặp những khó khăn đến từ chính bản thân các em như: Thay đổi về mặt tâm sinh lý; tự đặt kỳ vọng cao ở bản thân; gặp khó khăn trong đọc, viết, tính toán, sự tập trung, hiểu từ ngữ; thiếu động lực, thiếu hứng thú với môn học. Những khó khăn này sẽ làm giảm sút kết quả học tập của học sinh.

Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố từ bản thân đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa cũng không đồng đều mà xếp thành thứ bậc, trong đó:

Ảnh hưởng nhiều nhất là yếu tố: *Lo lắng về điểm số hay kết quả bài* (ĐTB = 2,89; xếp TB1; mức độ *đôi khi*). Có thể nói, một môi áp lực vì điểm số là tình trạng rất phổ biến ở học sinh. Nguyên nhân của thực trạng này có thể các em do bị thầy cô, bố mẹ đặt nặng thành tích, thường xuyên so sánh trẻ với những học sinh ưu tú khác, hoặc do trẻ muốn tự khẳng định bản thân nên đặt áp lực lên chính mình... Áp lực vì điểm số khiến không ít học sinh bị stress, mệt mỏi và mất đi niềm vui khi học tập. Về lâu dài, tình trạng này còn ảnh hưởng đến kết quả học tập và gia tăng các hành vi, suy nghĩ lệch chuẩn. Chính vì vậy, cha mẹ và thầy cô giáo cần hướng dẫn trẻ biết cách vượt qua tình trạng này bằng cách: Giúp trẻ hiểu đúng ý nghĩa của việc học tập, biết chia sẻ nỗi lo lắng này với thầy cô, bố mẹ, biết lên kế hoạch học tập khoa học... để tìm lại niềm vui và sự hứng thú trong quá trình học tập. Có như vậy mới có thể tiếp thu kiến thức một cách tốt nhất mà không bị chi phối bởi áp lực hay bất cứ cảm xúc tiêu cực nào.

Yếu tố ảnh hưởng thứ hai là yếu tố: *Tự đặt kỳ vọng cao ở bản thân* (ĐTB = 2,82; xếp TB2; mức độ *đôi khi*). Thực tế cho thấy, sự kỳ vọng bao giờ cũng có hai mặt của nó, đặc biệt là kỳ vọng của bản thân. Nhờ có sự kỳ vọng, trẻ có thể phấn đấu liên tục để có thể vượt lên giới hạn của chính mình. Trái lại, cũng chính sự kỳ vọng có thể làm cho bản thân áp lực, và nếu quá áp lực thì có thể bỏ cuộc, có thể làm quá hay thậm chí là làm những điều không tốt mà bản thân không kiểm soát được. Do đó, các em rất cần người lớn thường xuyên chia sẻ và lắng nghe các con, cùng con điều chỉnh và sắp xếp kế hoạch học tập sao cho phù hợp với khả năng hiện tại của bản thân. Đặc biệt, không nên đặt kỳ vọng quá cao và sẽ đạt được nó bằng mọi giá, vì điều này rất dễ đẩy bản thân rơi vào căng thẳng, thậm chí trầm cảm.

Yếu tố ít ảnh hưởng nhất đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học là: *Không nhận được sự chia sẻ, động viên, khích lệ* (với ĐTB = 2,10; xếp TB8). Số liệu này cho thấy, trong quá trình học, đa số học sinh tiểu học luôn nhận được sự quan tâm chia sẻ, động viên, khích lệ của thầy cô và cha mẹ. Thông tư 30, tiếp là Thông tư 22 hướng đến mục tiêu: Đánh giá vì sự tiến bộ của học sinh; coi trọng việc động viên, khuyến khích sự cố gắng trong học tập, rèn luyện của học sinh; giúp học sinh phát huy nhiều nhất khả năng; đảm bảo kịp thời, công bằng, khách quan đã dần thay đổi quan niệm kiến thức làm nên điểm số chứ điểm số không làm nên kiến thức của toàn xã hội [3]. Dường như các bậc phụ huynh đã hiểu rằng, điểm số chỉ là một phần nhỏ trong muôn vàn điều mà mỗi một con người hướng tới; điểm số chỉ mới mang ý nghĩa dạy chữ, còn mục tiêu dạy người mà giáo dục hướng tới (giáo dục kỹ năng sống, nhân cách, đạo đức, xử lý các tình huống trong cuộc sống...) là cả chặng đường dài rất cần được quan tâm, định hình ở lứa tuổi này, vì vậy đa số học sinh tiểu học luôn nhận được sự chia sẻ, động viên, khích lệ trong hoạt động học tập của mình.

Tuy nhiên, vẫn còn một số phụ huynh chưa chia sẻ, động viên và khích lệ con cái kịp thời, vẫn còn gây áp lực về điểm số lên con cái, so sánh trẻ với anh chị hoặc bạn bè, như trường hợp em Lê A. S.N, học sinh lớp 5 tâm sự: *“Em chỉ mong muốn bố mẹ đừng hỏi điểm, đừng so sánh các điểm của em với những bạn khác khi đón con nữa”*.

Tóm lại, học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa đánh giá các yếu tố từ phía bản thân có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là các yếu tố: *Lo lắng về điểm số hay kết quả bài và Tự đặt kỳ vọng cao ở bản thân*. Còn yếu tố *Không nhận được sự chia sẻ, động viên, khích lệ* ảnh hưởng rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em.

4. KẾT LUẬN

Qua tìm hiểu mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học tại thành phố Thanh Hóa, chúng tôi rút ra kết luận:

Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong học tập của học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là các yếu tố về phía Nhà trường, tiếp theo là các yếu tố về phía bản thân học sinh và nhóm ảnh hưởng ít nhất là các yếu tố về phía gia đình. Tuy nhiên mức độ ảnh hưởng của các nhóm yếu tố trên không cao, chỉ ở mức độ hiếm khi và đôi khi.

Các yếu tố từ phía gia đình có ảnh hưởng ở mức độ rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là các yếu tố: *Bố mẹ kỳ vọng cao về kết quả học tập, Bị so sánh kết quả học tập với anh chị và Bố mẹ thiếu sự thông cảm, sự thấu hiểu con cái*. Còn yếu tố *Không có không gian học ở Nhà ảnh hưởng* hầu như không ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em.

Các yếu tố từ phía Nhà trường có ảnh hưởng tương đối nhiều đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em, đặc biệt các yếu tố: *Chưa thích ứng với cách dạy của giáo viên và Nội quy, quy định của Nhà trường* ảnh hưởng khá nhiều. Còn yếu tố *Thiếu sự quan tâm của giáo viên và Mâu thuẫn với bạn bè* ảnh hưởng rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em.

Các yếu tố từ phía bản thân có ảnh hưởng đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em. Trong đó, ảnh hưởng nhiều nhất là các yếu tố: *Lo lắng về điểm số hay kết quả bài* và *Tự đặt kỳ vọng cao ở bản thân*. Còn yếu tố *Không nhận được sự chia sẻ, động viên, khích lệ* ảnh hưởng rất ít đến khó khăn tâm lý trong hoạt động học tập của các em

Để hạn chế mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến khó khăn tâm lý trong học tập ở học sinh tiểu học thành phố Thanh Hóa, chính bản thân trẻ phải ý thức được những yếu tố có thể gây áp lực cho trẻ để tự điều chỉnh hoặc chia sẻ với người lớn kịp thời; bố mẹ cần thảo luận, lắng nghe để đưa ra những định hướng và kỳ vọng học tập phù hợp, dựa trên nhu cầu, năng lực và khả năng hiện tại của con; đặc biệt giáo viên và Nhà trường cần có sự tiếp nhận những phản hồi từ phía học sinh để thấu hiểu suy nghĩ của các con, từ đó điều chỉnh mục tiêu và phương pháp tổ chức dạy học phù hợp với đặc điểm tâm lý học sinh tương ứng với từng năm học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nhan Thị Lạc An (2010), *Cách thức ứng phó trước những khó khăn tâm lý của học sinh trung học phổ thông thành phố Hồ Chí Minh*, trường Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2014), *Thông tư quy định về đánh giá học sinh tiểu học*, số 30/2014/TT- BGDĐT, ngày 28 tháng 8 năm 2014.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Thông tư quy định về đánh giá học sinh THCS và học sinh THPT*, số 22/2021/TT- BGDĐT, ngày 20 tháng 7 năm 2021.
- [4] Báo Thanh Niên (2020), *Áp lực tâm lý mùa thi: Con làm sao thì làm, ráng học cho được bằng anh*, 7/7/2020, thành phố Hồ Chí Minh.
- [5] Bùi Văn Huệ, Phan Thị Hạnh Mai, Nguyễn Xuân Thúc (2019), *Giáo trình Tâm lý học tiểu học*, Nxb. Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội.
- [6] Hoàng Mai (2007), *Những áp lực đối với trẻ em và một số biện pháp giải tỏa*, Hội thảo Can thiệp và Phòng ngừa các vấn đề sức khỏe tinh thần trẻ em Việt Nam, Đại học Quốc Gia Hà Nội.
- [7] Hoàng Thanh (2019), *Học sinh tự tử vì áp lực học tập: “Chết trong kỳ vọng của bố mẹ”*, <https://infonet.vietnamnet.vn/hoc-sinh-tu-tu-vi-ap-luc-hoc-tap-chet-trong-ky-vong-cua-bo-me-18906.html>, Truy cập ngày 29/11/2019.

SITUATION OF FACTORS AFFECTING PSYCHOLOGICAL DIFFICULTIES IN LEARNING OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THANH HOA CITY

Duong Thi Thoan

ABSTRACT

The article mentions the basic factors affecting the psychological difficulties in learning of primary school students in Thanh Hoa city. Deeply understanding these factors

and their influence on psychological difficulties in learning of primary school students helps the school, teachers, parents and students themselves promote positive factors and limit the influence of negative factors on students' learning activities. This contributes to providing solutions to minimize psychological difficulties in their learning.

Keywords: *Difficulties, psychological difficulties, primary school students.*

* Ngày nộp bài: 7/4/2022; Ngày gửi phản biện: 10/5/2022; Ngày duyệt đăng: 28/2/2023